

ВІДГУК

Офіційного опонента д.е.н., професора Череп А.В.

на дисертаційну роботу Зіненко Костянтина Анатолійовича

«Формування системи оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства»,

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 051 – Економіка

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Підприємства будівельної сфери України з одного боку є силами, що використовуються для забезпечення житлової безпеки країни, а з іншого як суб'єкти господарювання також потребують забезпечення власної економічної безпеки. У цих процесах головну роль відіграє держава, з якою вона практично за роки незалежності не в повній мірі справилася, бо не спромоглася сформувати та реалізовувати національну безпекову політику. З огляду на безпекову ситуацію, що склалася в Україні, світові безпекові тенденції та стан вітчизняних будівельних підприємств й завдання щодо створення, виробництва, ремонту та модернізації технічного, технологічного та кадрового забезпечення питання забезпечення їх економічної безпеки є невідкладними. Своєю чергою це потребує розробки концептуально-методологічних положень та практичних рекомендацій у сфері забезпечення економічної безпеки підприємств вітчизняної будівельної сфери. Саме про вирішення цих завдань йдеться у дисертаційній роботі Зіненко Костянтина Анатолійовича, що визначає її важливість та актуальність.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Тема дисертації пов'язана з науковими темами, програмами та планами кафедри «Економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин» НТУ «ХПІ» та кафедри економіки та бізнесу Харківського національного університету будівництва та архітектури у межах держбюджетних тем МОН України господарчих угод з підприємствами: «Розроблення науково-методичних та практичних основ комплаєнс-програми промислового підприємства» (ДР №0119U002601), в рамках якої здобувачем розроблено пропозиції по методичному забезпеченню оцінювання рівня комплаєнс-безпеки будівельного підприємства; «Забезпечення національної економічної безпеки в умовах геополітичних трансформацій» (ДР № 0118U001942), де здобувачем

розроблено модель оцінювання економічної безпеки підприємства»; «Соціокультурні та організаційно-управлінські драйвери реалізації стратегії розвитку бізнесу в Україні (ДР №0121U100519) в рамках якої здобувач сформував та обґрунтував складові системи економічної безпеки в контексті сталого розвитку к бізнесу; «Управління економічною безпекою підприємства» (ДР № 0119U103764), при виконанні здобувач удосконалив теоретико-методичну сутність поняття «економічна безпека будівельного підприємства»; «Проблеми адаптації соціально-економічних систем до екзогенних змін» (ДР № 0118U001941), де здобувачем обґрунтовано вплив стейкхолдерів на рівень економічної безпеки.

3. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, наведених у дисертаційній роботі. Ознайомлення із змістом дисертації, анотації та публікацій автора дозволяє зробити висновок про те, що наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертаційній роботі характеризуються належним рівнем обґрунтованості та достовірності. В межах дисертаційного дослідження автор застосовував загальнонаукові та спеціальні методи дослідження такі як: порівняння та узагальнення; групування і систематизації; анкетування; методи експертних оцінок та емпіричного дослідження; індексний метод; метод кореляційно-регресійного аналізу; метод економіко-математичного моделювання; графічний метод. Здобувачем було розроблено методичний підхід до формування системи оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства, який враховує чинники впливу окремих груп зацікавлених сторін та дозволяє визначати пріоритетність впливу стейкхолдерів на рівень економічної безпеки. Сформовано аналітико-практичний підхід до формування складових оцінки економічної безпеки підприємства, який передбачає використання синтетичного таксономічного показника, розрахунок якого ведеться на основі однорідних за рівнем значущості ознак підмножин даних – показників за складовими економічної безпеки будівельного підприємства: фінансовою, техніко-технологічною, кадровою, ринковою, правовою та екологічною. Запропоновано систему моделювання комплексного оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства, яка базується на ресурсно-функціональному та процесному підходах, кількісних та експертних методах дослідження впливу стейкхолдерів, що дозволяє сформувати підґрунтя для економіко-прикладного інструментарію управління станом економічної безпеки підприємства.

Одержані результати дисертаційного дослідження характеризуються науковою новизною, містять конкретні пропозиції та розрахунки економічної доцільності використання розроблених здобувачем пропозицій щодо забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств на прикладі підприємств м. Харкова та можуть використовуватися промисловими будівельними при прийнятті рішень щодо підвищення рівня економічної безпеки своєї виробничо-комерційної діяльності. Вище зазначене свідчить про те, що положення, висновки та рекомендації здобувача обґрунтовані на належному методичному рівні та є достовірними.

4. Структура і зміст основних положень дисертаційної роботи.

Дисертація Зіненко К.А. складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків і офіційних документів щодо впровадження результатів дослідження. Загальний обсяг дисертації становить 249 сторінки. Дисертація містить 30 таблиць, 20 рисунків, 6 додатків, список використаних джерел зі 219 найменувань. За змістом, структурою та оформленням дисертація повністю відповідає вимогам існуючим вимогам.

У вступі до дисертації здобувач визначив актуальність та мету дисертаційного дослідження, завдання, об'єкт та предмет дослідження, методи його проведення й елементи наукової новизни.

В першому розділі «Теоретичні аспекти формування системи оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства» (с. 12-76) здобувач провів дослідження теоретичних аспектів формування системи оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства, детально охарактеризував теоретико-методичні сутність та значущість економічної безпеки будівельного підприємства, надав авторське визначення цієї дефініції. Також в першому розділі здійснено систематизацію зовнішніх та внутрішніх чинників економічної безпеки будівельного підприємства відповідно зовнішнього та внутрішнього середовища та поділу їх на корисні (можливості) та дестабілізуючі (загрози економічної безпеки).

В межах другого розділу «Теоретико-методичні засади оцінювання економічної безпеки будівельних підприємств» (с. 77-118) досліджено сучасний стан та перспективи розвитку будівельної галузі в Україні. Здобувачем виявлено та систематизовано зовнішні та внутрішні фактори економічної безпеки будівельного підприємства, запропоновано провести їх поділ на корисні (можливості) та дестабілізуючі (загрози економічної безпеки), що дозволяє більш точно визначати перспективи зміни стану економічної безпеки

будівельного підприємства. Досліджено рівень впливу основних груп стейкхолдерів будівельних підприємств на рівень їх економічної безпеки. Представлено інформаційну базу для оцінювання економічної безпеки підприємства у вигляді геометричної інтерпретації як простору з визначеною кількістю векторів надає можливість формування якісного інформаційного супроводу процесів оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства.

У третьому розділі дисертації «Оцінювання економічної безпеки будівельних підприємств з врахуванням інтересів стейкхолдерів та чинників впливу зовнішнього та внутрішнього середовища» (с. 119-170) здійснено оцінювання впливу реалізації інтересів стейкхолдерів та чинників зовнішнього та внутрішнього середовища на економічну безпеку будівельного підприємства. Запропоновано систему моделювання комплексного оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства, яка базується на ресурсно-функціональному та процесному підходах, кількісних та експертних методах дослідження впливу стейкхолдерів, що дозволяє сформулювати підґрунтя для економіко-прикладного інструментарію управління станом економічної безпеки підприємства, визначати комплексний (інтегральний показник її фактичного стану).

В межах усіх розділів дисертації простежується логічно-послідовне виконання поставленого теоретико-практичного завдання, що орієнтоване на дослідження теоретичних основ та розроблення методичних підходів та практичних рекомендацій щодо оцінки фактичного стану рівня економічної безпеки будівельного підприємства.

У висновках дисертант узагальнив отримані результати дисертаційної роботи, (с. 171 – 177). Таким чином, можна зробити висновок, що дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, яка пов'язана з вирішенням науково-управлінської задачі щодо розвитку та наукового обґрунтування методичних підходів до оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства.

5. Наукова новизна результатів дослідження.

Ознайомлення зі змістом дисертації дало змогу виокремити елементи наукової новизни у сформульованих автором положеннях дисертаційної роботи, серед яких найбільший науковий інтерес становить наступне:

1. Серед елементів наукової новизни дисертації значним результатом є розроблена здобувачем система економіко-математичного моделювання комплексної оцінки фактичного рівня економічної безпеки будівельного

підприємства, яка базується на використанні ресурсно-функціонального та процесного підходів, методичних підходах до оцінювання впливу стейкхолдерів, що дозволили здобувачу сформувати наукове підґрунтя для економіко-прикладного інструментарію управління станом економічної безпеки підприємства.

2. Важливим є удосконалення визначення сутності та змісту категорії «економічна безпека будівельного підприємства», яке, на відмінну від існуючих, виокремлює та узагальнює найбільш спільні та відмінні риси для цього поняття, що дозволяє розуміти більш точну та більш об'єктивну характеристику цієї дефініції.

3. Оригінальним є удосконалення методичного підходу до систематизації зовнішніх та внутрішніх чинників економічної безпеки будівельного підприємства, що в порівнянні з усталеними підходами передбачає їх поділ на корисні (можливості) та дестабілізуючі (загрози економічної безпеки) та дозволяє більш точно визначати перспективи зміни стану економічної безпеки будівельного підприємства.

4. Велику наукову та практичну цінність має розвинутий автором науково-методичний підхід до формування системи оцінювання фактичного стану економічної безпеки будівельного підприємства. Пропозиції здобувача засновані на врахуванні чинників впливу окремих груп зацікавлених сторін та дозволяє визначати пріоритетність впливу стейкхолдерів на рівень економічної безпеки.

5. Цікавими з наукової точки зору є пропозиції дисертанта щодо формування складових оцінки фактичного стану економічної безпеки підприємства. На відміну від існуючого положення вони передбачають використання синтетичного таксономічного показника, який розраховується на основі однорідних за рівнем значущості ознак підмножин даних – показників за складовими економічної безпеки будівельного підприємства: фінансовою, техніко-технологічною, кадровою, ринковою, правовою та екологічною.

Положення наукової новизни сформульовані належним чином, є оригінальними, достатньо обґрунтовані та свідчать про високий науковий рівень дисертаційної роботи.

6. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації:

Теоретичне значення результатів дисертації підтверджується виконанням роботи відповідно до програм і планів наукових досліджень кафедри

«Економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин» НТУ «ХПІ» та у межах держбюджетних тем МОН України. Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що певні наукові положення дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних пропозицій та методичних рекомендацій щодо створення та реалізації методичної бази з вдосконалення методичного забезпечення процесів економічного оцінювання рівня економічної безпеки будівельних підприємств. Методичні розробки та рекомендації щодо оцінювання економічної безпеки було апробовано та впроваджено в діяльність різних підприємств, зокрема, ТДВ «Житлобуд-2», ДП «Харківський автодор», ЗАТ «НТМЕЦ «Екосистема» та у навчальний процес Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», де розробки здобувача використані для покращення методичного забезпечення навчального процесу при підготовці майбутніх фахівців в сфері економіки за дисциплінами «Економічна безпека», «Менеджмент організацій», «Економіка підприємства».

7. Повнота викладу основних наукових положень, висновків в опублікованих працях.

Теоретико- методичні положення, висновки та рекомендації , що містять визначені елементи наукової новизни певною мірою знайшли відображення у 30 наукових працях, зокрема: в 6 статтях у наукових фахових виданнях України з економіки, в трьох виданнях інших держав, що входить до Організації економічного співробітництва та розвитку Європейського Союзу (особливо слід відзначити розділ колективної монографії, виданої в Польщі), 17 тезах доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій. Опубліковані матеріали повністю відображають зміст дисертаційної роботи та відповідають вимогам пункту 8 Постанови КМУ №44 від 12.01.2022 р. про «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

8. Академічна доброчесність

Порушень академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, не виявлено.

9. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи.

Не зважаючи на те, що дисертаційне дослідження виконане на достатньо високому науково-теоретичному та методологічному рівні, в ньому слід відзначити і окремі дискусійні положення, зауваження та побажання.

1. Інтегральне оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства здобувач здійснює з використанням трьох різних складових - I_1 ; I_2 ; I_3 (с.153-175). Не зовсім зрозумілим в деяких випадках видається підсумковий результат. Він може бути прийнятним (згідно шкали оцінювання здобувача) за рахунок високого значення тільки двох з цих складових. А як бути, коли значення третьої складової неприпустимо низьке? Такі ситуації слід було б більш детально розглянути і передбачити на цей випадок відповідні рекомендації.

2. Загальна концепція проведеного дослідження, зокрема, використання трьохкомпонентного комплексного показника економічної безпеки підприємства (с.91-107), не в повній мірі враховують специфічні особливості будівельних підприємств, які мають місце у великій кількості. На думку опонента, покращила б якість представлених результатів дослідження більш чітка ідентифікація будівельних підприємств, як носіїв об'єкту дослідження, в частині ідентифікації особливостей дотримання економічної безпеки підприємствами різними за розмірами, масштабами виробництва та спеціалізацією.

3. Визначаючи об'єкт, предмет та основні дефініції дисертаційного дослідження (с.12-32), здобувач в багатьох випадках звертається до економічної безпеки держави, хоча тема роботи сформульована як оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства. Навряд чи економічна безпека держави і економічна безпека підприємства є тотожними поняттями за сутністю та змістом.

4. В підрозділі 1.2 розглянуто систему існуючих стейкхолдерів як основного фактору впливу на рівень та стан економічної безпеки будівельного підприємства, при цьому недостатньо розглянуто найбільш небезпечні фактору впливу та не запропонована система заходів по щодо їх своєчасного виявлення, попередження або послаблення.

5. Автору в підрозділі 2.1 потрібно було б більше уваги приділити механізму державного регулювання ринку будівництва в нашій країні, зокрема, отримання чи розподілу державного замовлення на будівництво (це буде

надзвичайно важливим в умовах післявоєнного відновлення нашої країни), що суттєво впливає на діяльність підприємств будівельної галузі і тим самим безпосередньо впливає на рівень їх економічної безпеки.

Разом з тим, вищезазначені дискусійні положення, зауваження та побажання не знижують науково-практичної цінності дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку наукового дослідження Зіненко Костянтина Анатолійовича.

10. Загальний висновок. Дисертаційна робота Зіненко Костянтина Анатолійовича на тему: «Формування системи оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства» виконана на достатньо високому рівні, має наукову і практичну цінність, є завершеною науковою працею, в якій отримано науково-обґрунтовані результати, які в своїй сукупності вирішують актуальну наукову проблему щодо формування та розвитку методів оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства. Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, що знайшли відображення у дисертаційній роботі є значущими в сфері економіки.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості наукової та практичної цінності здобутих результатів дисертаційна робота на тему: «Формування системи оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства» виконана на високому теоретико-методологічному рівні, відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Автор дисертації Зіненко Костянтин Анатолійович заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – економіка.

Офіційний опонент:

Декан економічного факультету Запорізького національного університету

доктор економічних наук, професор,

академік академії економічних наук України

Алла ЧЕРЕП

Погоджено

Проректор з науково-педагогічної роботи

Юрій КАГАНОВ

